

اولاً ما نتوانستیم رفتار نماینده را درست تعریف کنیم که یک نماینده خوب یعنی چه نماینده‌ای، ثانیاً اینکه این رفتار را جزئی کرده و به کدهای رفتاری تبدیلش کنیم و در اختیار نماینده‌ها قرار دهیم، یعنی اینکه بیاییم روی ضمانت اجرای آن هم کار کنیم و تضمین کنیم که حتماً نماینده‌ها در این چارچوب حرکت می‌کنند و خارج از این داستان اگر حرکت کنند هزینه‌هایی برایشان در پی خواهد داشت. ما در این لایه به نظر می‌آید که مشکل جدی داریم؛ پس تقریباً بحث‌هایی که راجع به مجلس شکل می‌گیرد عمدتاً ناظر به همین کنترل رفتارهای نامطلوب داخل مجلس و به خصوص نمایندگان است.

اینکه گفتید اصلاً مسئله مجلس چیست که ما برویم راجع به شفافیت؛ این خیلی سؤال خوبی است، اصلاً این سؤال الان پرسیده نمی‌شود و نکته‌اش این است که از ابتدا همین منتخبینی که در دور جدید الان نماینده هستند، پاسخ را روی میز گذاشتند؛ یعنی گفتند شفافیت آرا نمایندگان؛ باید پرسید شما به کدام مسئله پاسخ می‌دهید؟ شما آن را مطرح کنید شاید یک نفر دیگر پاسخ بهتری داشته باشد؛ اینکه می‌فرمایید مسئله مجلس چیست، باید سوالی باشد که اولین روز مجلس راجع به آن بحث شود، نه اینکه شفافیت آرا نمایندگان را تصویب کنیم؛ شما ابتدا باید فکر کنید که مسئله‌تان چیست، شاید برای حل کردن آن مسئله، هزار و یک راه داشته باشد. ما باید به همه مسائل کشور نگاه مسئله محور داشته باشیم. اگر به جای اینکه روی مسئله متمرکز شویم، روی ابزار حل مسئله متمرکز شویم ممکن است به جای آنکه مسائلی را که می‌توانستیم با ابزارهای خیلی ساده‌تر حل کنیم، از ابزارهای پرهزینه و گران قیمت استفاده کنیم.

راجع به خود شفافیت آرا؛ همانطور که عرض کردم مسئله اصلی مجلس امروز، بحث کنترل رفتار نماینده‌هاست. حالا سؤال پیش می‌آید که آیا این کنترل رفتار نماینده‌ها صرفاً با یک ابزار قابل کنترل است یا راه‌های مختلفی دارد؟ باید پاسخ دهیم که راه‌های بسیار متفاوتی دارد و اصلاً شاید باید به مسائل اساسی‌تری بپردازیم. مثلاً یکی از مسائلی که خیلی جدی مطرح شده این است که آن قوانینی که برای رفتار نماینده‌ها دارای بازدارندگی باشد درست تدوین نشده است. مجازات‌های ناظر به تخلفات نماینده‌ها هم بسیار مجازات‌های سبک

و غیربازدارنده است. بحث مصونیت نماینده‌ها ابهامات خیلی زیادی دارد؛ بحث دیگری به اسم تعارض منافع هست؛ ما تا نتوانیم منافع نماینده‌ها را مدیریت و کنترل کنیم نمی‌توانیم حتی مسائل اولیه را هم حل کنیم؛ برای مثال رصد جریان مالی نماینده‌ها؛ تا نتوانید جریان‌ات مالی خود نماینده و اعضای خانواده، بستگان درجه یک‌شان را رصد و مسائلش را حل کنید چطور می‌خواهید جلوی خیلی از مفاسد دیگر را بگیرید؟ بله در این میان شفافیت یکی از ابزارهای بسیار قدرتمند است که می‌توانیم جاهای مختلف از آن استفاده کنیم؛ اما باید با یک نگاه جامع، تمام این ابزارها را بررسی کرده و آن نقطه‌ای که شفافیت می‌تواند بهترین کارکرد را داشته باشد از آن استفاده کنیم. اینکه مدام تأکید کنیم بگوییم شفافیت خوب است، شبیه این است که بگوییم مثلاً ابزار چکش خوب است و مدام روی خوب بودن چکش تبلیغ کنیم؛ خب چکش برای کوبیدن میخ خوب است، اما برای باز کردن پیچ شما نمی‌توانید از چکش استفاده کنید و باید از پیچگوشتی استفاده کنید؛ شفافیت هم مثل باقی ابزارها یک ابزار است اگرچه قبول دارم ابزاری است که ما کمتر توسعه‌اش دادیم و ابزار قدرتمند و کم‌هزینه با یک رویکرد اجتماعی است؛ یعنی مجموعاً ابزار بسیار قدرتمندی است؛ اما شاید جاهایی لازم نباشد که ما از شفافیت استفاده کنیم. با این توضیح من می‌روم سراغ بحث شفافیت آرا نماینده‌ها.

در بحث شفافیت آراء نماینده‌ها اولاً یکسری بحث‌های حاشیه‌ای پیرامون این مسئله پیش

” ما باید به همه مسائل کشور نگاه مسئله محور داشته باشیم. اگر به جای اینکه روی مسئله متمرکز شویم، روی ابزار حل مسئله متمرکز شویم ممکن است به جای آنکه مسائلی را که می‌توانستیم با ابزارهای خیلی ساده‌تر حل کنیم، از ابزارهای پرهزینه و گران قیمت استفاده کنیم. در مساله مجلس ابتدا باید فکر کنیم که مشکل چیست؟ شاید هزار و یک راه برای حل آن وجود داشته باشد.“

آمده که برای یک نهاد تخصصی تصمیم‌گیر ریل‌گذار کشور بسیار خطرناک است؛ اینکه خودمان در وعده‌ای که ابعاد و اقتضائات اجرایی آن را ندیدیم بدمیم و بعد در اینکه باید چگونه آن را اجرا کنیم گیر کنیم خیلی خطرناک است. متأسفانه این اتفاق راجع به شفافیت آرا افتاده است؛ یعنی عزیزان نماینده این را به مطالبه عمومی تبدیل کردند و حالا که با اقتضائات واقعی آن در شرایط واقعی مجلس مواجه می‌شوند، مسائل پشت پرده و مسائل پیدا و پنهان مجلس را دیدند به تدریج متوجه می‌شوند که داستان به این سادگی نیست و اقتضائات و آسیب‌های جدی‌ای ممکن است در بحث شفاف‌سازی کامل آرا وجود داشته باشد.

اما آن آسیب‌ها و اقتضائات چیست؟ اولاً شفافیت آرا در دنیا به این شکلی که الان گفته می‌شود اظهار نشده؛ الان عده‌ای می‌گویند همه دنیا اجرا کرده‌اند و فقط ما از غافله جهانی عقب مانده‌ایم؛ اصلاً اینگونه نیست. من خودم مقاله‌ای را مطالعه کرده بودم که ۹۲ کشور دنیا را بررسی کرده بودند از ۹۲ کشور دنیا حدود ۲۰ کشور دنیا به طور کامل و شفاف، آرا پارلمان‌شان را اعلام می‌کردند؛ ثانیاً مطالعات بسیاری روی بحث شفافیت آرا پارلمان کار تحلیلی انجام داده‌اند و در آنجا توضیح دادند که طی چه مکانیسمی اگر ما آرا نماینده‌های پارلمان را شفاف کنیم منجر به کاهش کارایی پارلمان می‌شود.

نکته بعدی این است که من قبل از اینکه وارد این بحث شویم موضع خودم را مشخص کنم؛ من کاملاً موافق افزایش شفافیت در مجلس شورای اسلامی هستم. اما در کنار این موافقت قیودی دارم. قیدم این است که باید هر کدام از این شفافیت‌هایی که پیشنهاد می‌کنیم مثل شفاف بودن حضور و غیاب نماینده‌ها، شفاف بودن وضعیت شرح مذاکرات کمیسیون، شفاف بودن وضعیت طرح‌ها، شفاف بودن مهمانان مجلس، تک تک آن‌ها باید بررسی شود؛ اینکه ما به طور کلی بگوییم شفافیت خوب است اشتباه فاحشی است که متأسفانه امروز حتی نهادهای به‌ظاهر پژوهشی و اندیشکده‌ها هم این اشتباه را مرتکب می‌شوند؛ هریک از این موارد، شرایط خاص خودش را دارد؛ تک تک این شاخص‌ها باید در یک فرآیند هیجانی و منطقی کارشناسی و بررسی شود که اگر مزایای آن بر هزینه‌هایش می‌آورد اجرا کنیم. شفافیت آرا هم